

Саха республиката (Якутия) Алдан оройуонун
Муниципальной уопсай үөрэ5ин тэрилтэтэ
“Хатыстыырдаа5ы 20 нүөмэрдээх Орто национальной уопсай
үөрэхтээһин оскуолата”
Алексеева Тамара Ивановна,
Хатыстыыр оскуолатын
Саха тылын уонна литературатын учуутала.
7 кылаас:
Саха литературата.

Уруок формата: конференция.

Уруок технологията: биирдиилээн уонна бөлө5үнэн үлэлээһин.

Тема: Сэрии издээнэ хатыланна суохтаах! (Сергей Васильев “Улуу Ильмень” поэма – балладатынан

Киэң сыала: 1. О5олор Ильмень күөлгэ буолбут сэрии биир түгэнин издээнин өйдөрүгэр – сүрэхтэригэр хаалар гына ылыныыларын ситиһии. Сэрии алдьархайын утарыы.

2. Публика иннигэр саңарар дьо5уру эрчийии.

Чопчу сыала: 1. Айымньыны кытта сиһилии билсиһии.

2. Ильмень күөл кыргыһыытын көрдөрөр матырыйааллары хомуйуу.

3. О5олор сөптөөх интонацияны туһанан кэпсиир, дор5оонноохтук аа5ар дьо5урдарын сайыннарыы.

4. Сэрии уонна норуот дьылбата (утарсар күүстэр, бө5өргөтөр күүстэр сабыдыаллара).

Учуутал сыала: 1. О5олорго бөлө5үнэн соруудах биэрэн, дьиэ5э үлэлэрин салайыы.

2. Үөрэнээччи алтыһар, кэпсэтэр, тургутар дьо5урун сайыннарыы.

Көмө матырыйааллар: карта, кинигэлэр, хаартыскалар.

Тех. средство: магнитофон, видеопроектор.

I. Уруок хаамыыта:

1. Уруокка кириии;

2. Музыка тыаһа “Тыыннаахтар умнубат сыллара”

3. Проекторга уруок темата, сыала көстөр.

II. Пректорга: Сэрии издээнэ хатыланна суохтаах!

Бөлөхтөн биирдии о5о иһэитиннэриии биэрэр.

Экраңна ити иһэитиннэриии кылгас ис хоһооно көстөр.

1 о5о: 1941 – 45 сс.. сэрии киһи аймах историятыгар саамай суостаахтара. Сэрии сылларын устата Саха сириттэн 62,091 киһи ыңырыллыбыта. Сибээс, госпиталь, салгынтан көмүскэнии чаастарыгар 418 кыыс барбыта.

2 о5о: Ленинград уонна Москва ортотугар инники күөңнэ Улуу Новгород турар. Новгород аттыгар Ильмень күөл сытар. Устата 44км. туората 35 – 40км. дириңэ 9 миэтиргэ тийэр.

3 о5о: 1942 сыллаахха Саха сириттэн барбыт 10000 байыас Урал хайаларыгар ыарахан сэриигэ анаан бэлэмнэниини барта. Олортон 18 – 22 биригээдэлэр тэриллибиттэрэ. Манна 7232 саха, 3664 нуучча уолаттара бааллара. 19 хайыһардаах биригээдэ Ильменңэ сэриилэспитэ.

4 о5о: 1943 сыллаахха олунньуга 11 чааска “Железный маяк” тумултан 19 биригээдэ араһыта. Сарсыарда 5 чааска халлан сырдаабыта. Биһиги чааспыт 4 км. тийэ илигэ. Өстөөх артиллерия уотун аспыта.

5 о5о: Манна бааллара 1000 тахса Саха уола, 1712 – нуучча, 253 – украинец, 95 – татар, 66 – беларус. Манны таһынан 600 саха ата боеприпаһы таһарга илдьилибитэ. Тыыннаах орпут байыастар биир киһи биэс киһи оннугар аба – сата тыһынан тыһыннанан охсуспуттара.

6 о5о: Старай Русса куоратыгар “Героям - якутянам” мрамор памятник туруорбуттар.Музей биир зала Саха сирин саллааттарыгар анаммыт.

7о5о: Омук быһыытынан арылхайдык Саха дьың характера менталитета көстүбүтэ; олоххо тардыһытын күүһэ туохха да тэңнэммэт күүс этэ.

8 о5о: Биһиги Алдаммытыттан Хаволенко Никон Иосифович – Алдан куорат олохтоо5о, Ильменңэ сэриилэспитэ онно өлбүтэ. Егоров Афанасий Иннокентьевич – Тырканда олохтоо5о, Ильменңэ сэриилэспитэ тыыннаах кэлбитэ.....

9 о5о: Алдантан сэриигэ 12000 киһи барбыта, 7000 киһи эргиллибитэ. 7 Советскай Союз Героя баар этэ. 1998 с. Томмоттон Захаров Виктор Николаевич, бастакы слюда аһааччы, Герой үрдүк аатын хойутаан ылбыта, кини уола Валентин Викторович Хатыыстыырга олорор – бастың табаһыт.

10 о5о: 300 эбэңки уола сэриигэ барбыта. 130 киһи дойдутугар эргиллибитэ.

III. Ильмень күөл кыргыһытыгар өлбүт уонна сэриилэспит байыастар сырдык кэриэстэригэр “МИНУТА МОЛЧАНИЯ” – биир мүнүүтэлээх чуумпуруу биллэрэбин. (бары тураллар).

IV. Билигин Кыайыы 60 сыллаах юбилейыгар анаан билиңни 10 кылаас о5олоро бу поэманнан литературнай композиция оройуон фестивалыгар көрдөрбүттэрэ. I степеннээх дипломунан на5араадаламмыттара. Экраңна литературнай композиция видеосюжета.

V. Рефлексия - бөлөхтөн биирдии о5о чопчу үлэтин кытта билиһиннэрэр. (15 мүн.)

VI. Түмүк: Сэрии иэдээнэ хатыланыа суохтаах. Мэлдьи бу уруогу, өйдүү – саныы сылдыын. Сэриигэ баран өлбүт эбэнки 170 эдэркээн уолаттарын кэриэстээн!

Бэйэ5ит дойдугутугар эйэ иһин бэриниилээх патриоттар буолуң.

Дойдугутун таптаан, харыстаан.

Директор ийексэ: Директор - А.Т. Никитина